

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ҚИШЛОҚ ВА СУВ ХЎЖАЛИГИ ВАЗИРЛИГИ**

Ўзбекистон Республикаси Олий ва
ўрта махсус таълим вазирлигининг
2012 йил “26” декабрдаги
“507” - сонли буйруғи билан
тасдиқланган.

АГРОНОМИЯ

Олий таълим муассасалари таълим йўналишлари ва мутахассисликлари
умумкасбий ва махсус фанлари педагоглари учун малака ошириш
йўналишининг ўқув дастури

(Ўсимликларни ҳимоя қилиш мутахассисликлари учун)

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ПЕДАГОГ ВА РАЎБАР КАДРЛАРИНИ ҚАЙТА
ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИ ТАШКИЛ
ЭТИШ БОШ ИЛМИЙ - МЕТОДИК МАРКАЗИ

Тошкент давлат аграр университети хузурдаги педагог кадрларни қайта
тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази

Малака ошириш ўқув дастури Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими
йўналишлари бўйича ўқув-услубий бирлашмалар фаолиятини
Мувофиқлаштирувчи кенгашининг

2012 йил 25 декабрдаги 4 -сонли баёни билан маъқулланган.

Тузувчилар: Э.А.Холмуродов. ТошДАУ “Ўсимликларни ҳимоя
килиш”кафедраси мудири, қ.х.ф.д., проф.
Б.С.Болтаев ТошДАУ “Ўсимликларни ҳимоя килиш”кафедраси
қ.х.ф.н.доц.

Тақризчилар: Б.Мухаммедиев Ўсимликларни карантини Илмий марказ
раҳбари б.ф.н. Х.Нуралиев ТошДАУ “Ўсимликларни ҳимоя
килиш”кафедраси, б.ф.н.

Ўқув дастурлари Тошкент Давлат аграр университети Илмий кенгашида
тавсия қилинган (2012 йил декабрдаги 12 --сонли баённома).

Кириш

Дастур олий таълим муассасалари педагог кадрларининг касбий тайёргарлиги даражасини ривожлантириш, уларнинг илғор педагогик тажрибаларни ўрганишлари ҳамда замонавий таълим технологияларидан фойдаланиш бўйича малака ва кўникмаларини такомиллаштиришни мақсад қилади.

Дастур мазмунида олий таълимнинг долзарб масалаларини ўрганиш, глобал Интернет тармоғидан фойдаланган ҳолда ўқув жараёнига замонавий педагогик ва ахборот технологияларини жорий этиш, педагогнинг шахсий ва касбий ахборот майдонини лойиҳалаш, педагогик маҳоратни ошириш, Ўзбекистоннинг энг янги тарихини билиш, фан, таълим, ишлаб чиқариш интеграциясини таъминлаш, тегишли мутахассисликлар бўйича илм-фанни ривожлантиришнинг устивор йўналишларини, илмий-тадқиқотлар ўтказишнинг самарали методларидан фойдаланишга ўргатиш асосий вазифалар этиб белгиланган.

Шу билан бирга олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчиларнинг мунтазам касбий ўсишида интерактив методлар, педагогларнинг таҳлилий ва ижодий фикрлашини ривожлантиришга йўналтирилган инновацион методикалар, масофадан ўқитишни, мустақил таълим олишни кенгайтиришни назарда тутувчи техника ва технологиялардан фойдаланган ҳолда машғулотлар олиб бориш малака ва кўникмаларни ривожлантириш назарда тутилади.

Дастур доирасида берилаётган мавзулар тингловчилар педагог кадрларга қўйиладиган давлат талабларини, замонавий инновацион таълим технологиялари ва уларнинг турларини билишлари, талаба шахси ва унинг хусусиятини ҳисобга олган ҳолда таълимда индивидуаллик ва дифференциал ёндашувга эришувлари ва таълим жараёнларида муаммоли таълим, ҳамкорлик технологияси ва интерфаол усулларини амалда қўллай олишлари, ахборот технологияларидан таълим-тарбия жараёнида самарали фойдалана олиш кўникмаларига эга бўлишларини таъминлашга қаратилган.

Умумий тайёргарлик модули:

- Ўзбекистон Республикаси Президентининг асарларида жамият ривожини ва таълим-тарбия масалалари;
- Таълим-тарбия жараёнларини ташкил этиш ва бошқаришнинг меъёрий-ҳуқуқий асослари;
- Таълим сифати менежменти.

Умумкасбий тайёргарлик модули:

- Олий таълим педагогикаси ва психологияси;
- Электрон педагогика асослари;
- Таълим технологиялари ва педагогик маҳорат;
- Амалий хорижий тил.

Умуммутахассислик бўйича тайёргарлик модули:

- Қишлоқ хўжалик экинларини зарарловчи янги карантин организмлар ва уларни бартараф этишнинг долзарб муаммолари
- Кимёвий, биологик усулларни қўллашнинг янги технологиялари
- Ўсимликларни ҳимоя қилишда инновацион технология ва янги воситалардан фойдаланиш

Мутахассислик бўйича тайёргарлик модули:

- Қишлоқ хўжалик экинларини зарарли организмлари ва уларга қарши кураш ишларини тўғри ташкил этиш ва режалаштириш
- Ўсимликларни ҳимоя қилиш фанини ўқитишдаги инновациялар

Танлов фанлари модули.

Курснинг мақсади ва вазифалари

Олий таълим муассасалари “Агрономия (Ўсимликларни ҳимоя қилиш)” таълим йўналишлари ва мутахассисликлари умумкасбий ва махсус фанлардан дарс берувчи педагоглар малакасини ошириш курсининг мақсади – педагогик фаолиятга назарий ва касбий тайёргарликни таъминлаш ва янгилаш, касбий компетентликни ривожлантириш асосида таълим-тарбия жараёнларини самарали ташкил этиш ва бошқариш бўйича билим, кўникма ва малакаларни такомиллаштиришга қаратилган.

Олий таълим муассасалари “Агрономия (Ўсимликларни ҳимоя қилиш)” таълим йўналиши ва мутахассислиги умумкасбий ва махсус фанлардан дарс берувчи педагоглар малакасини ошириш курсининг вазифаси – педагогик кадрлар тайёргарлигига қўйиладиган талаблар, таълим ва тарбия ҳақидаги ҳужжатлар, педагогика ва психологиянинг долзарб муаммолари ва замонавий концепциялари, амалий хорижий тил, хорижий таълим тажрибаси, педагогнинг шахсий ва касбий ахборот майдонини лойиҳалаш, педагог кадрларнинг малакасини ошириш сифатини баҳолаш ишлари мазмунини ўрганишга йўналтиришдан иборат.

Курс якунида тингловчиларнинг билим, кўникма ва малакаларга қўйиладиган талаблар

Тингловчи:

- ўзбекистон республикасига кириб келган ва кириб келиш эҳтимоли бўлган карантин объектларини ҳамда уларни бартараф этиш йўлларини;
- ўсимликлар карантини тўғрисидаги қонун ва қоидаларни, карантин зарарли организмларни тарқалиш йўллари ва унинг олдини олиш ҳамда уларга қарши қўлланиладиган кураш воситаларини;
- ўсимликларини бегона ўтларини, уларни ривожланиш хусусиятлари ва мослашуви, бегона ўтларга қандай кураш чоралар қўлланилишини;

- қишлоқ хўжалик экинларини зарарли организмлари ва уларни сонини камайтирадиган биоагентларини, фойдали кушандаларни биологик ва микробиологик препаратларни хусусиятларини, энтомофагларни ва микробиологик препаратларни ишлаб чиқаришда тадбиқ этилишни, энтомофагнинг зараркунандаларга қарши қўлланилиш миқдорини;
- заҳар ва заҳарланиш тушунчалари, пестицидларни зарарли организмларга кириш йўллари, заҳарни организмда ўзгариши ва ундан чиқарилиши ҳақида, пестицидларни қўллаш тартибларини;
- зараркунандаларни ташқи ва ички тузилишини, биологиясини, классификациясини, морфологиясини, ривожланиш ва кўпайиши даврларини;
- ўсимликларни ҳимоя қилиш тўғрисидаги қонун, ўсимликларни ҳимоя қилишдаги кураш усуллари, қишлоқ хўжалик ўсимликлар карантин хизмати тузилиши, карантин зараркунандалари ва бегона ўтларни классификацияси, карантин объектларни ўтказмаслик тадбирлари, ўсимликларни ҳимоя қилишдаги кураш усуллари, карантин зараркунандаларнинг тарқалиш йўллари, ҳашаротларнинг ривожланиш жараёни;
- қишлоқ хўжалик экинларининг зараркунандаларига қарши кимёвий, биологик ва бошқа кураш чораларини қўлланилишини **билиши** керак.

Тингловчи:

- асосий қишлоқ хўжалик экинларининг зарарли организмларининг тур таркиби ва уларга қарши замонавий кураш усулларни қўллаш олиш;
- энтомофагларни ва микробиологик препаратларни аниқлай олиш;
- ўсимликларни агротехник ҳимоя қилиш усулини қўллаш олиш;
- кимёвий ҳимоя қилиш воситаларни самарали ва иқтисодий тежамкор бўлган турларини қўллаш олиш;
- биомасхулотларни биологик лабораторияда кўпайтириш усулларини ўрганаиш;
- қишлоқ хўжалик ўсимликлар карантин объектларини олиб келмаслик йўллари, импорт ва экспортдаги маҳсулотларни олиб келиш, ёки олиб кетиш қоидалари, ўсимликларни карантини ва ўсимликларни ҳимоя қилиш қонунларини, Ўзбекистонда чегараланган тарқалган ва келиб қолиш хавфи бор зараркунандаларни, ўсимлик касалликларнинг ва бегона ўтларни рўйхатини, зараркунандалар ва бегона ўтларни ривожланиш хусусиятини, карантин зараркунандаларни касалик қўзғатувчиларни ва бегона ўтларни ташқи кўринишидан ҳамда қишлоқ хўжалик маҳсулотларини зарарлаш белгисидан экспертиза қилиш;
- уйғунлашган кураш тизимида кимёвий ва биологик кураш воситаларини қўллаш олиш **кўникмаларига** эга бўлиши лозим.

Тингловчи:

- қишлоқ хўжалик ўсимликларини зараркунандалар, касалликлар ва бегона ўтлардан ҳимоя қилиш қонунининг мақсади, ўсимликларни ҳимоя қилиш тўғрисидаги қонун ҳужжатлари тўғрисида;

- ўсимликларни зарарли организмларининг турларини, хаёт кечириши ва биоценозда эгаллаган ўрни тўғрисида;
- зараркунандаларни ташқи тузилиши асосида турлари тўғрисида;
- ўсимлик касалликларини ташқи кўриниши тўғрисида;
- кимёвий ва биологик кураш воситаларини билган ҳолда ўсимликларни химоя қилишда улардан фойдаланиш;
- ўсимликларни карантини қонунини билган ҳолда карантин зараркунанда, кассаллик ва бегона ўтларни қоидаларига риоя қилиш, ишлаб чиқаришда қўллаш ҳамда экспертиза методларини билган ҳолда, карантин зараркунандаларни, касаликларни ва бегона ўтлар аниқлаш ва уларга қарши самарали кураш чоралари юзасидан **малакаларига** эга бўлиши зарур.

Курсни ўқитишда замонавий ахборот ва педагогик технологиялар

Модуллари ўқитишда дарслик, ўқув қўлланмалар, маъруза матнларининг электрон версияларидан, электрон плакатлар ва бошқа электрон ресурслардан фойдаланилади. Машғулотлар семинар-тренинг шаклида олиб борилади ва кичик гуруҳларда ишлаш каби интерфаол методлардан фойдаланган ҳолда амалга оширилади.

Малака ошириш жараёни 144 соатни ташкил этади. Ўқув юклагаси ҳафтасига 36 соат этиб белгиланган. Ўқув курсини тугаллаган тингловчиларга Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2006 йил 16 февралдаги 25-сон қарори билан тасдиқланган давлат намунасидаги малака оширганлиги ҳақидаги сертификат берилади.

«Агрономия (Ўсимликларни химоя қилиш)»

малака ошириш курсининг ўқув модуллари ва уларнинг таркиби мазмуни

I. Умумий тайёргарлик модули

1.1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг асарларида жамият ривожини ва таълим–тарбия масалалари.

И.Каримов асарларида жамият тараққиёти тўғрисида янги назарий концептуал ёндошувнинг илмий асослари. Ўзбекистон ижтимоий ҳаётини сиёсий институтлар, мафкуралар ва фикрлар хилма-хиллигига асосланиши. Жамият ривожланиш босқичлари. Мустақиллик ва ўтиш даврининг зарурияти. Тараққиётнинг “Ўзбек модели”нинг ишлаб чиқилиши, асосий принциплари. Жамият тараққиётини демократлаштириш ва модернизация қилиш. Эришилган ютуқлар ва унинг истиқболлари.

Демократик жамият куришда ҳуқуқий давлат ва фуқаролик жамияти унинг муҳим шартини эканлиги. Мамлакатда демократик ислохотларни

чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепциясининг ишлаб чиқилиши, унинг асосий йўналишлари. Фуқаролик жамиятини ривожлантиришга қаратилган янги қонунлар ва ўзгаришларнинг аҳамияти.

Глобаллашув ва таълим-тарбия тизимидаги замонавий талаблар. Ахборот коммуникация тизими, замонавий педагогик технологиядан фойдаланиш ва унинг афзалликлари. Таълим-тарбиянинг миллий-маънавий негизлари, умумдемократик принципларга асосланиш, миллий ғоя негизларидан таълим-тарбияда фойдаланиш.

1.2. Таълим-тарбия жараёнларини ташкил этиш ва бошқаришнинг меъёрий-ҳуқуқий асослари.

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни, “Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури”, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари ва фармойишлари, Вазирлар Маҳкамасининг Қарорлари.

Давлат таълим стандартлари, классификатор, ўқув режалар, фан дастурлари, Олий таълим вазирлигининг низомлари, буйруқлари, йўриқномалар ва бошқа меъёрий ҳужжатларнинг мазмуни ва моҳияти.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг ваколатлари, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг ваколатлари, маҳаллий давлат органларининг ваколатлари, Олий таълим муассасаларининг ваколатлари.

1.3. Таълим сифати менежменти.

Умумий сифат менежменти тушунчаси, унсурлари, асосий ғояси ва тамойиллари. Таълим сифати тушунчаси, тавсифлари, бошқариш функциялари ва босқичлари. Таълим сифатини юксалтириш воситалари.

Олий таълим тизимининг сифатига таъсир этувчи омиллар. Ўқув жараёни сифати. Профессор-ўқитувчиларнинг педагогик маҳорати ва илмий салоҳияти. Олий таълим муассасасининг моддий-техник таъминоти сифати. Олий таълим муассасасининг сифат сиёсати. Таълим маркетинги хизматлари сифати. Битирувчиларнинг сифати.

Олий таълим сифатини баҳолашнинг асосий йўналишлари. ОТМларнинг рейтинги. Ўқитувчи илмий фаолиятининг сифатини баҳолаш мезонлари. Ўқитувчининг маънавий-ахлоқий фаолиятини баҳолаш мезонлари. Мутахассислик фанлари бўйича ўқитувчининг услубий рейтинг баҳосини аниқлаш тартиби. Таълим жараёнини баҳолаш усуллари ва технологияси. АРМ ва кутубхона хизматини баҳолаш. Талабанинг «лавозим имконияти»ни баҳолаш услубиёти. Битирувчи талабаларнинг лавозим имконияти бўйича сифат тоифалари ва белгилари. Факультет ва кафедралар даражасида сифат менежменти.

II. Умумкасбий тайёргарлик модули

2.1. Олий таълим педагогикаси ва психологияси.

Олий таълим педагогикаси ва психологияси фанининг долзарб муаммолари. Таълим жараёни ягона тизим сифатида. Таълим парадигмалари. Педагогик тадқиқот методлари. Олий таълимни модернизациялаш ва оптималлаштириш. Таълим жараёнининг психологик ўзига хослиги. Ўқув мотивацияси ва таълим самарадорлиги. Шахс психологияси ва шахсга йўналтирилган таълим. Педагогик коммуникацияда психологик компетентлик.

2.2. Электрон педагогика асослари.

Ахборот – коммуникация технологиялари ҳақида тушунча, ахборот – коммуникация технологиялари воситалари. Янги ахборот технологиялари, ахборот тизимини бошқариш, ахборот тизимининг функционал ташкил этувчилари. Маълумотларни марказлашган ҳолда қайта ишлаш. Маълумотларни узатиш тизимлари ва уларнинг характеристикаси. Замонавий комуникацион технологиялар. Таълим жараёнида ахборот-коммуникация технологиялар, интерактив технологиялардан фойдаланиш.

Ўқув мақсадли электрон воситаларни яратиш ва уларнинг сифатини баҳолаш, ўқув-тарбия жараёнининг ахборот-методик таъминотини ва ўқув муассасаси ташкилий бошқарув тизимини автоматлаштириш ва унинг истиқболлари, электрон ўқув материаллар базасининг тузилмаси ва таркиби, таълимий ИНТЕРНЕТ ресурслари ва улардан ўқув жараёнида фойдаланиш.

Педагогик дастурий воситаларнинг умумий таърифи. Электрон ўқув материаллари ва уларнинг турлари. Замонавий дастурлаш тиллари асосида электрон ўқув материалларини яратиш.

Аудиовизуал ахборот: табиати, манбалари, ўзгартирувчилар, ташувчилари. Ўқитишнинг аудиовизуал технологиялари: теле ва видеоконференциялар ва уларни ташкил этиш, аудио, видео ва компьютерли ўқув қўлланмалари, аудио, видео ва компьютерли материалларнинг банки, аудио, видео ва компьютерли ўқув қўлланмаларини яратишнинг дидактик принциплари. Ўқитишнинг интерфаол технологиялари.

2.3. Таълим технологиялари ва педагогик маҳорат.

Таълим технологиялари ва педагогик маҳоратнинг назарий асослари. Таълим технологияси ва шахсга йўналтирилган таълим турлари. Замонавий таълим (модулли, муаммоли, интерфаол, ҳамкорликда ишлаш, индивидуал, информатсион) технологиялари. Олий таълим муассасаларида аудитория ва аудиториядан ташқари таълимни ташкил этиш. Педагогик мулоқот маданияти ва психологияси. Педагогнинг коммуникатив ва креатив қобилиятлари. Касбий компетентлик. Педагогик назокат ва одоб-ахлоқ.

Педагогик техника. Нутқ техникаси ва маданияти. Педагогик низолар. Педагогик жараёни технологик лойиҳалаштириш.

2.4. Амалий хорижий тил

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 10 декабрдаги “Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисидаги” қарорининг моҳияти ва тарихий аҳамияти. Чет тилларда эркин сўзлаша оладиган мутахассисларни тайёрлаш тизимини тубдан такомиллаштириш. Жаҳон цивилизацияси ютуқлари ва дунё ахборот ресурсларидан фойдаланиш. Халқаро ҳамкорлик ва мулоқотларни ривожлантириш. Таълим тизимининг барча босқичларида чет тилларни узлуксиз ўрганишни ташкил қилиш. Чет тилини эгаллаш даражаларининг Европа системаси (CEFR) ва унинг асосий даражалари. Сўз бирикмалари атрофида мулоқот. Сўзлашув ва эшитиш қобилияти. Ишда, ўқишда, бўш вақтларда бўладиган суҳбат малакасини шакллантириш. Эркин касбий мулоқот. Чет тилида илмий мунозара. Туризмга оид мулоқот. Йирик, мураккаб матнлар ва уларни тушуна олиш кўникмаси. Фикрни равоқот ифодалаш. Чет тилида бўлган интернет матнларининг асосий ғоясини тушуниш. Таржима хусусиятлари. Оғзаки ва ёзма таржима.

III. Умуммутахассислик бўйича тайёргарлик модули

3.1. Қишлоқ хўжалик экинларини зарарловчи янги карантин организмлар ва уларни бартараф этишнинг долзарб муаммолари

Республикада қишлоқ хўжалик экинларини зарарловчи янги карантин организмлар ва уларни бартараф этишнинг долзарб муаммолари. Республикада карантин зараркундалар, касалликлар ва бегона ўтларнинг кириб келиш сабаблари, йўллари ҳамда уни бартараф этиш усуллари.

Ҳозирда республикада кириб келган қовун пашшаси, шарқ мевахўри, тут парвонаси, қон бити, комсток қурти, колорадо кўнғизи, ғовақловчи пашша каби карантин зараркундаларнинг морфологик биологик хусусиятлари ҳамда уларга қарши қўлланиладиган карантин кураш чоралари.

Хукуматимизнинг бозор иқтисодиётини амалга ошириш тўғрисидаги сиёсатида ўсимликларни карантин ва химоя қилиш тўғрисидаги қонунлар ва қоидаларни тутган ўрни. Карантин хашаротларни рўйхати билан танишиш. Карантин кўригини талаб ва тартиблари. Колорадо картошка кўнғизи, калифорния қалқондори, шарқ мевахўри, цитрус оқ қаноти, комсток қурти, цитрус инли куяси, тарқалишининг олдини олиш.

Ўсимликларни химоя қилиш ва ўсимликлар карантини тўғрисидаги қонунлар ва ҳужжатлари, Ўзбекистонда қайд этилган, аммо кам тарқалган карантиндаги ва ўта хавфли зараркундалар хашаротлар, Ўзбекистонда қайд этилмаган карантиндаги ва ўта хавфли зараркундалар хашаротлар.

Ўзбекистон Республикаси мустақиллигига эришгандан кейин ўсимликларни карантини эгаллаган ўрни. Мамлакатимизда ўсимликлар карантини хизматининг тарихи, унинг ташкил этилиши, тузилиши, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини олиб келишда ва четга чиқаришда халқаро ҳамкорлиги, карантин организмларни келиб қолиш йўллари, назорат усуллари.

Карантин тўғрисидаги қонун, қоидаларни тузилиши ва аҳамияти. Моддаларнинг мазмуни.

Бош Давлат Карантин инспекциясининг ваколатлари, вилоят, Тошкент шаҳри, туман ва шаҳар ўсимликлар карантини давлат инспекцияларининг ваколатлари. Давлат инспекцияларини аҳамияти ва вазифалари.

Ўсимликлар карантини бўйича давлат хизматини ўрганиш ва уни бекор қилиш тартиби. Уруғларни, ўсимликларни ва ўсимлик маҳсулотларининг импорт ва экспорт қилиш. Вазирликлар, ташкилотлар ва фуқароларнинг ўсимлик карантини соҳасидаги ҳуқуқлари ва вазифалари: қонун бузганлик учун жавобгарлик ва халқаро шартномалар ва битимлар.

Умумий қоидалар тааллуқлигини, импорт маҳсулотларни олиб кириш қоидалари. Карантин остидаги материаллар ва Ўзбекистон республикасига кириб келаётган транспорт воситаларининг фитосанитар назоратидан ўтказиш тартиби, транзит тартиби.

3.2. Кимёвий, биологик усулларни қўллашнинг янги технологиялари

Ўсимликларни зарарли организмларига қарши кимёвий, биологик усулларни қўллашнинг янги технологиялари. Энтомофагларни биологик лабораторияларда кўпайтиришда ва қишлоқ хўжалик экинларининг зараркунандаларига қарши қўллашда янги технологиялардан фойдаланиш. Янги замонавий пестицидларни препарат шакллари ҳамда уларни зарарли организмларга қарши қўллашда замонавий технологиялардан фойдаланиш. Ғўза, ғалла, сабзавот-полиз, картошка, мойли экинлар, мевали боғларга зарар етказувчи асосий хашаротлар, каналар, нематодалар ва уларга қарши кимёвий, биологик кураш усулларини уйғунлашган кураш тизимида қўллаш принциплари. Асосий қишлоқ хўжалик экинларининг зараркунандалардан ҳимоя қилишда қўлланиладиган замонавий кимёвий ва биологик ҳимоя қилиш воситалари. Агробиоценозда зараркунандаларни миқдорини иқтисодий зарар етказмайдиган даражада сақлаш учун уларнинг миқдорини бошқаришда турли усул ва воситаларидан фойдаланиш.

3.3. Ўсимликларни ҳимоя қилишда инновацион технология ва янги воситалардан фойдаланиш

Мамлакатимизда ўсимликларни ҳимоя қилиш ва карантиннинг хизмат структураси, унинг илмий асосланганлиги. Ҳозирги шароитда ўсимликларни ҳимоя қилишни ташкил этишни ютуқ ва камчиликлари. Ўсимликларни зараркунандалардан ҳимоя қилишнинг асосий йўналишлари.

Зараркунандаларга қарши кураш усулларининг классификацияси ва унинг ютуқ ҳамда камчиликлари, ўсимликлани ҳимоя қилишда худудий уйғунлаштирилган кураш тизими ҳақида. Ҳимоя услубларининг таснифи: зараркунандаларга қарши курашнинг ташкилий хўжалик ва агротехник тадбирлари. Курашнинг биологик усули унинг афзаллиги ва камчиликлари.

Биологик усулнинг ватанимиздаги ва чет элдаги аҳволи. Уйғунлашган системада биологик кураш усулининг роли. Кимёвий усул, унинг афзалликлари ва камчиликлари пестицидларнинг қишлоқ хўжалик маҳсулотларига, атроф муҳит ва инсонлар саломатлигига салбий таъсири. Ўсимликларни уйғунлашган ҳимоя қилишда химиявий усулнинг роли. Гормонал препаратлар ва феромонларни қўллашнинг хусусиятлари, курашнинг физик ва механик усуллари, уларнинг хусусиятлари ва қўллашнинг шакллари.

Бу усулларнинг барчаси ўсимликларни уйғунлашган ҳимоя қилишнинг таркибий элементи ҳисобланиши тўғрисида. Ички ва ташқи карантин, карантин. Карантин зараркунандаларнинг ўтиш йўллари. Карантиндаги зараркунандаларни экспертиза қилиш ва уларни бартараф этиш усуллари.

Ўсимликларни ҳимоя қилишда янги замонавий усулларнинг аҳамияти, уларнинг усуллари. Агроценозда зарарли организмларини бошқаришнинг усуллари. Асосий қишлоқ хўжалик экинларини зарарли организмлардан ҳимоя қилиш технологияларини амалиётга жорий этишга оид кўникма ва малакаларини шакллантириш. Ўсимликларни ҳимоя қилишнинг самарадорлигини аниқлаш бўйича кўникма ва малакаларини ҳосил қилиш. Касбий таълим мақсади, мазмуни ва тингловчиларни тайёргарлик даражасига кўра сохага оид фанлардан дарс ўтиш технологиялари билан танишиш.

IV. Мутахассислик бўйича тайёргарлик модули

4.1. Қишлоқ хўжалик экинларини зарарли организмлари ва уларга қарши кураш ишларини тўғри ташкил этиш ва режалаштиришда замонавий қарашлар.

Олий таълим тизими инфроструктураси. Олий таълим муассасалари таълим йўналишлари ва мутахассисликлари умумқасбий ва махсус фанлар учун яратилган дидактик таъминот. Инновацион ўқув машғулотларининг методик таъминоти. Ўқув машғулотларини инновацион дидактик материаллар асосида ташкил этиш ва ўтказиш методикаси.

Қишлоқ хўжалик экинларининг ҳимоя қилиш чораларини умумий тавсифи ва уларни ташкиллаштириш. Зарарли организмларни қишлоқ хўжалик экинларига етказаетган зарари, қарши кураш усуллари ва воситалари.

Қишлоқ хўжалик экинларини зарарли организмлардан ҳимоя қилинишнинг зарурлиги, унда қўлланиладиган усуллар ва уларнинг афзалликлари ва камчиликлари. Мавжуд усуллардан уйғунлашган ҳолда фойдалангандагина экинлар ҳосилини сақлаш мумкинлиги. Ўсимликларни

уйғунлашган химоя қилишнинг мазмуни. Ўсимликларни уйғунлашган химоя қилишнинг назарий асослари. Зарарли организмларга қарши чидамли навларни жорий этишнинг уйғунлашган химоя қилишдаги аҳамияти.

Биологик, кимёвий ва бошқа кураш воситаларини сифати, қўллаш усуллари. Тартиблари.

Ўсимликларни фитосанитар ҳолатини яхшилаш йўллари. Зарарли организмларни башорат қилиш. Башорат турлари. Зарарли организмларни ҳисобга олиш, аниқлаш.

4.2. Ўсимликларни химоя қилиш фанини ўқитишдаги инновациялар

Олий таълим муассасаси ўқитувчиси шахсига қўйилаётган замонавий талаблар. Инновацион фаолият тузилмаси. Ўсимликлар химояси ва карантини йўналиши бўйича фанларни ўтиш жараёнида инновация. Қишлоқ хўжалик экинларини зараркунанда касаллик ва бегона ўтлардан химоя қилишда инновацияларни тадбиқ этишнинг самарали шакллари.

Амалий машғулотларни ташкил этиш бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Амалий машғулотларда олий таълим тизимида ўқув жараёни ва ўқув-услугий фаолиятни моделлаштириш ҳамда олий таълим педагогикаси ва психологияси, электрон педагогика асослари, таълим технологиялари ва педагогик маҳорат, ўсимликларни зарарли организмлардан химоя қилиш усуллари бўйича ўтиладиган фанлари ва уларни ўқитишнинг долзарб муаммолари ҳамда замонавий концепцияси.

“Ўсимликларни биологик химоя қилиш илмий-тадқиқот маркази”да энтомофагларни кўпайтириш, сақлаш, қадоқлаш ва уларни жойларга етказиб бериш ва қўллаш тартиблари билан танишиш. Энтомофагларни ва бирламчи маҳсулотларни кўпайтириш жараёнида бевосита иштирок этиш. Мутахассислик фанларининг дидактик таъминоти, мутахассислик фанларини ўқитишдаги инновациялар, илғор хорижий педагогик тажрибалар мавзулари доирасида олиб борилади. Амалий машғулотлар замонавий дидактик таъминот ва лаборатория жиҳозларига эга бўлган аудиторияларда ҳамда Интернет тармоғига уланган компьютер синфларида ташкил этилади.

Мустақил ишни ташкил этишнинг шакли ва мазмуни

Тингловчи мустақил ишни муайян модуллар хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда қуйидаги шакллардан фойдаланиб бажаради:

- Реферат (модулга ажратилган соатлар ҳажмидан келиб чиқиб белгиланади).
- Такдимот (танланган мавзу асосида такдимот тайёрланади).
- Мутахассислик фани бўйича ўқув-дидактик материаллар тайёрлаш.
- Мутахассислик фани бўйича машғулотлар ишланмаларини лойиҳалаш.

- Даражали тестлар банкини яратиш.
- Кейслар банкини яратиш.
- Ижодий топшириқлар ишлаб чиқиш.

Мустақил иш мазмуни танланган мавзуга мос бўлиб уни бажаришда куйидагиларга эътибор берилади:

Таркиби:

- титул варағи;
- кириш;
- асосий қисм;
- хулоса;
- фойдаланган адабиётлар рўйхати;
- илова (интернет тармоғидан олинган маълумотлар, амалий материаллар нусхалари, дарс ишланмаси ва б.).

Мазмуни:

- тавсия қилинган адабиётларни мутоала қилиш;
- мутахассислик фанларида инновациялардан фойдаланиш;
- мультимедия дарсликларини яратиш мезонлари;
- талаба билан индивидуал ишлашда педагогик маҳорат;
- касбий педагогика муаммолари;
- интернетда мавзуга оид маълумотларни излаш ва мутоала қилиш;
- малака ошириш курси давомида мустақил дарс олиб бориш;
- дарснинг маърузаси, тарқатма материаллари, технологик харитасини тайёрлаш;
- касбий педагогиканинг услубий таъминоти муаммолари;
- педагогик фаолиятда анъанавийлик ва инновациялар;
- ўзбек педагогик услубиёти ва унинг модернизацияси.

Мустақил иш мазмуни ва шакли йўналиш таркибидаги модуллар хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда кенгайтирилиши ва ўзгартирилиши мумкин.

Тавсия этилаётган мустақил ишларнинг мавзулари:

1. Ўсимликларни ҳимоя қилиш тўғрисидаги қонун ҳужжатлари билан танишув.
2. Ўсимликларни ҳимоя қилишда замонавий кимёвий воситалардан фойдаланиш.
3. Ғўза агробιοценозидаги фитофаглар.
4. Ғўза агробιοценозидаги энтомофаглар.
5. Ғалланинг сўрувчи зараркунандалари.
6. Биологик кураш усулининг истиқболи.
7. Нематицидлар ва уларни қўлланиши.
8. Цнсектицидлар ва уларни қўлланиши.
9. Акарицидлар ва уларни қўлланиши.
10. Фунгицидлар ва уларни қўлланиши.
11. Гербицидлар ва уларни қўлланиши.
12. Ўсимликларни ўсишини бошқарувчи моддалар ва уларни қўлланиши.

Дастурнинг информацион-методик таъминоти

Модуллари ўқитиш жараёнида таълимнинг замонавий методлари, педагогик ва ахборот технологияларини қўлланилиши назарда тутилган:

- модуллари барча маърузалари бўйича замонавий компьютер технологиялари ёрдамида мультимедияли тақдимот тайёрлаш;
- амалий машғулотларда педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларидан кенг фойдаланиш;
- тингловчиларнинг илғор тажрибаларини ўрганиш ва оммалаштириш назарда тутилган.

Адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 1998.
2. И.А.Каримов. Ўзбекистон миллий истиқлол, истеъдод, сиёсат, мафкура, 1-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 1996.
3. И.А.Каримов. Биздан обод ва озод ватан қолсин, 2-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 1996.
4. И.А.Каримов. Ватан саждагоҳ каби муқаддасдир, 3-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 1996.
5. И.А.Каримов. Бунёдкорлик йўлида, 4-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 1996.
6. И.А.Каримов. Янгича фикрлаш ва ишлаш–давр талаби, 5-жилд.– Т.: Ўзбекистон, 1997.
7. И.А.Каримов. Хавфсизлик ва барқарор тараққиёт йўлидан. 6-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 1998.
8. И.А.Каримов. Биз келажакимизни ўз қўлимиз билан қураимиз, 7-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 1999.
9. И.А.Каримов. Оллоҳ қалбимизда, юрагимизда. – Т.: Ўзбекистон, 1996.
10. И.А.Каримов. Озод ва обод Ватан эркин ва фаровон ҳаёт пировард мақсадимиз, 8-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 2000.
11. И.А.Каримов. Ватан равнақи учун ҳар биримиз маъсулмиз, 9-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 2001.
12. И.А.Каримов. Миллий истиқлол мафкура – халқ эътиқоди ва буюк келажакка ишончдир. – Т.: Ўзбекистон, 2000.
13. И.А.Каримов. Истиқлол ва маънавият. – Т.: Ўзбекистон, 1994.
14. И.А.Каримов. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. – Т.: Шарқ, 1998.
15. И.А.Каримов. Юксак маънавият – енгилмас куч. Т.: «Маънавият». – Т.: 2008.-176 б.
16. И.А.Каримов. Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида. Т.: «Ўзбекистон». –Т.: 2011.-440 б.
17. «Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикасининг қонуни, «Халқ сўзи», 1998 й., 15 май 2- бет.
18. Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар.- Т.:Ўзбекистон, 2000.

19. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2006 йил 16-февралдаги “Педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва уларни малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида”ги 25-сонли Қарори.

20. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2011 йил 20 майдаги “Олий таълим муассасаларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилиш чора-тадбирлари тўғрисидаги” ПҚ-1533-сон қарори.

21. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 26 сентябрдаги “Олий таълим муассасалари педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 278-сонли қарори.

22. Бондаренко Н.В. - Биологическая защита растений. 2-е издание. Прераб.и доп М.,Агропромиздат, 1986 г.

23. Болтаев Б. ва бошқ. - Ғўза зараркундаларига қарши биологическая лабораторияларда хашаротларни кўпайтириш ва қўллаш асослари.(Ўқув қўлланма). «Talqin» нашриёти. Тошкент,2007 й.

24. Гапбаров Ф. ва бошқ.- Ўзбекистон худудларида тўғри қанотлилар туркумига кирувчи зарарли чигиртка ва чигирткасимонларнинг ривожланиши, ёппасига кўпайиш сабаблари, замонавий кураш чоралари.(тавсиянома). Тошкент,2008.

25. Кимсанбоев Х.Х. ва бошқ. - Ўсимликларни кимёвий ҳимоя қилиш. “Ўқитувчи” нашриёти. Тошкент,1997й.

26. Кимсанбоев Х.Х., Рашидов М.И. -“Ўсимликларни кимёвий ҳимоя қилишдан амалий машғулотлар”, “Мехнат” нашриёти. Тошкент,1991.

27. Кимсанбоев Х.Х. ва бошқ.- Умумий ва қишлоқ хўжалик энтомологияси. “Ўқитувчи” нашриёти. Тошкент,2002 йил.

28. Мухаммадиев Ш., Сулаймонов Б., Рашидов М. – Экинлар зарарли организмлари ривожланиши ва тарқалишининг башорати.(қўлланма). “Ўқитувчи” нашриёти. Тошкент,2002.

29. Рашидов М. - Интегрированная защита паслёновых овощных культур от вредителей. (монография)“Ўзбекистон миллий энциклопедияси”, Тошкент, 2008 -192 б.

30. Саматов Ғ.А., Сулаймонов БА., Рустамова И.Б., Болтаев Б.С.- Қишлоқ хўжалик корхоналарида ўсимликларни ҳимоя қилиш ишларини ташкил этиш ва бошқариш. Касб-ҳунар коллежлари учун ўқув қўлланма. “Давр нашриёти”, Тошкент,2012.

31. Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигида ишлатиш учун рухсат этилган пестицидлар ва агрохимикатлар рўйхати. “O’simliklar himoyasi va karantini” журнали иловаси. Тошкент,2010й.

32. Қишлоқ хўжалик ўсимликларини зараркундалар, касалликлар ва бегона ўтлардан ҳимоя қилиш тўғрисидаги қонун. Тошкент. 31 август. 2000й.

33. Халилов К.Х., Ўльмасбаева Р.Ш., Кимсанбоев Х.Х. ва бошқ. - “Ғўза, бошоқли, сабзавот, ғалла, мевали зараркундаларга ва касалликларга қарши кураш”, “Фан” нашриёти. Тошкент, 2007йил.

34. Хасанов Б.А., Очиллов Р.О., Гулмуродов Р.А. - Сабзавот, картошка ҳамда полиз экинларининг касалликлари ва уларга қарши кураш. “Voris-Nashriyot”. Тошкент, 2009.

35. Хасанов Б.А., Очиллов Р., Холмуродов Э., Гулмуродов Р. – Мевали ва ёнғоқ мевали дарахтлар, цитрус, резавор мевали буталар ҳамда ток касалликлари ва уларга қарши кураш.(ўқув қўлланма). “Office Print” нашриёти. Тошкент, 2010й.

36. Хамраев А.Ш., Кимсанбоев Х.Х. ва бошқ. – “Биозарарланиш”.(ўқув қўлланма). ТошДАУ нашр тахририяти. Тошкент, 2009.

37. Хамраев А.Ш., Насриддинов К. – Ўсимликларни биологик ҳимоя қилиш.(ўқув қўлланма). “Халқ мероси” нашриёти, Тошкент, 2003.

38. Хўжаев Ш.Т., Холмуродов Э.А. - Энтомология, қишлоқ хўжалик экинларини ҳимоя қилиш ва агротоксикология асослари. “Фан” нашриёти. Тошкент, 2009 й.

39. Ўзбекистон республикаси ҳудудини карантиндаги зараркунандалар, ўсимлик касалликлари ва бегона ўтлардан муҳофаза қилишга доир қонун ҳужжатлари. Тошкент, 2000 йил.

40. Ларчинский А.В. и др. - Саранчовые Казахстана, Средней Азии и сопредельных территорий(монография). Ларами, 2002.

41. Юсупов А.Х., Марупов А. – Боғ ва токзорларни зараркунанда ва касалликлардан ҳимоя қилиш чоралари. (ўқув қўлланма). “Талқин” нашриёти. Тошкент, 2009.

Интернет маълумотлари:

1. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari izohli lug'ati, 2004, UNDP DDI: Programme www.lugat.uz, www.glossaiy.uz.

2. Ўзбек интернет ресурсларининг каталоги: www.uz

3. Infocom.uz электрон журнали: www.infocom.uz

4. <http://www.bank.uz/uz/publisIVdoc/>

5. www.press-uz.info

6. <http://www.uforum.uz/>

7. <http://www.assc.uz/>

8. <http://www.xabar.uz>

9. www.ziyonet.uz

10. www.edu.uz

11. www.pedagog.uz

12. www.tdpu.uz

13. www.sasionline.org.

14. www.nhbs.com/catalogue.

15. www.roberth.u-net.com.

16. www.referat.ru

17. www.plantprotection.com

18. www.rcmp-learning.

19. <http://www.referat.ru>

20. <http://www.mycophyto.com>.
21. <http://www.zin.ru>
22. www.uky.edu/Ag/Entomology/ythfacts/entyouth.htm.
23. www.toucansolutions.com/pat/insects.html.
24. www.toucansolutions.com/pat/insects.html.

ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН:

Олий таълим тизими педагог ва раҳбар кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишни ташкил этиш Бош илмий-методик маркази

Директор

У.Ш.Бегимкулов

“*У.Ш.Бегимкулов*”

201 й.

М.у

Тошкент давлат аграр университети хузуридаги педагог кадрлар қайта тайёрлаш ва уларни малакасини ошириш тармоқ маркази

Директор

С.Фуломов

201 й.

М.у

КЕЛИШИЛГАН:

Ўз.Р. Кишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги Кадрлар ва уқув қортолари бошқармаси

Бошқарма бонлиғи

“*Х.Х.Хамидов*”

201 й.

М.у

